

Голові разової спеціалізованої
вченої ради ID 14308
Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
доктору історичних наук, професору
Куцькій Олесі Миколаївні
79012, м. Львів, вул. Героїв Майдану, 32

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

КВЯТКОВСЬКОГО Романа Володимировича

**«Особливості інформаційного протиборства в період Другої карабаської
війни (2016–2023 рр.)», подану до захисту на здобуття наукового ступеня
доктора філософії у галузі знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю
032 «Історія та археологія»**

Актуальність теми дослідження. Дисертаційне дослідження Квятковського Романа Володимировича присвячене невід'ємному компоненту збройних конфліктів ХХІ ст. – інформаційному протиборству. Сучасна війна дедалі більше характеризується не лише застосуванням традиційних військових засобів, але й активним використанням інформаційно-психологічного впливу, цифрових платформ, соціальних мереж, медіа та стратегічних комунікацій для досягнення поставлених цілей. Друга карабаська війна яскравий приклад протистояння, де інформаційний компонент був тісно інтегрований з бойовими діями, а цифровий простір фактично перетворився на окремий театр воєнного протиборства.

Особливої актуальності результати роботи набувають саме для України враховуючи те, що наша держава та суспільство перебуває в умовах російсько-української війни, де інформаційне протиборство є одним із ключових елементів

протистояння. Досвід Азербайджану та Вірменії у сфері застосування інформаційно-психологічних операцій, медійної стратегії, візуального контенту та впливу на міжнародні наративи має важливе значення для осмислення сучасних механізмів інформаційної боротьби та вироблення дієвих рекомендацій для сектору безпеки і оборони України.

Практична наукова значущість дисертаційного дослідження визначається також і тим, що вперше у вітчизняній історичній науці було опрацьовано саме інформаційний вимір Другої карабаської війни. Більшість досліджень зосереджені на військово-політичних аспектах конфлікту, тоді як питання інформаційного протиборства, ролі цифрових платформ, інформаційно-психологічних операцій та міжнародних комунікацій залишаються недостатньо висвітленими. У вказаному контексті робота є своєчасною та науково значущою розвідкою.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи є достатньо обґрунтованими та переконливими. Автор використав широкий спектр сучасних наукових методів, зокрема проблемно-хронологічний, історико-порівняльний, застосував системно-структурний аналіз, контент-аналіз, дискурс-аналіз та елементи мережевого аналізу. Це дозволило комплексно дослідити інформаційне протиборство як багаторівневий процес.

Джерельна база роботи є значною та різноплановою. Автор залучив офіційні документи Азербайджану, Вірменії, міжнародних організацій, матеріали світових медіа, аналітичні звіти, контент соціальних мереж, телеграм-каналів та відеоплатформ. Застосування міждисциплінарного підходу забезпечило належний рівень аргументації основних положень дослідження.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукова новизна дисертації не викликає сумнівів та полягає у комплексному розгляді Другої карабаської війни як цілісного кейсу інформаційного

протиборства в період 2016–2023 рр. Автор уперше в українській історичній науці здійснив системне дослідження інформаційних кампаній сторін конфлікту на всіх етапах війни – від підготовчого періоду до постконфліктного врегулювання.

Достовірність отриманих результатів забезпечене широкою джерельною базою, критичним аналізом інформаційних матеріалів, використанням сучасних методологічних підходів та логічним викладом висновків. Автору вдалося поєднати військово-історичний, політичний та інформаційний виміри конфлікту, що значно підвищує наукову цінність роботи.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення дисертації полягає в можливості використання її результатів у діяльності структур сектору безпеки і оборони України, системі військової освіти та сфері стратегічних комунікацій. Сформовані автором висновки можуть бути застосовані для вдосконалення інформаційної політики, протидії дезінформації, під час планування ефективних інформаційно-психологічних операцій та підготовки фахівців у сфері інформаційної безпеки. Матеріали дисертації також можуть бути корисними під час розроблення навчальних курсів з воєнної історії, сучасної війни, інформаційного протиборства та стратегічних комунікацій.

Повнота викладення результатів у наукових публікаціях. Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях автора. Положення дисертації апробовані у фахових наукових виданнях України категорії «Б», колективній монографії, а також у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Публікації охоплюють основні аспекти дослідження та свідчать про належний рівень апробації отриманих результатів.

Оцінка основного змісту дисертації та її структури. Дисертація має чітку логіку викладення, що відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних

джерел та додатків. Структура роботи є послідовною та забезпечує комплексне розкриття теми дослідження.

У вступі автор належним чином обґрунтовує актуальність теми, формулює об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, розкриває наукову новизну та практичне значення роботи. Методологія та джерельна база описані чітко та відповідають характеру дисертаційного дослідження.

Перший розділ присвячений теоретичним та методологічним аспектам наукового розкриття інформаційного протиборства. Автор здійснив ґрунтовний аналіз історіографії, систематизував джерельну базу та розкрив понятійно-категоріальний апарат дослідження. Важливим є поєднання традиційних підходів військової історії з сучасними методами аналізу цифрового інформаційного простору. Розділ демонструє високий рівень теоретичної підготовки автора та створює належне підґрунтя для подальшого вивчення проблеми.

Другий розділ присвячено підготовчому етапу до Другої карабаської війни та формуванню інформаційної стратегії кожної із сторін протистояння. Автор детально аналізує політичні, військові, інформаційні та гуманітарні передумови ескалації конфлікту. Значну увагу приділено формуванню інформаційних наративів Азербайджану та Вірменії, експлуатації історичної пам'яті, апеляції до міжнародного права та розвитку цифрових інструментів комунікації. Розділ містить цінні спостереження щодо трансформації інформаційного середовища в сучасних збройних конфліктах.

У третьому розділі аналізується активний етап бойових дій Другої карабаської війни та відповідне посилення інформаційного протиборства. Автор переконливо демонструє взаємозв'язок між військовими операціями та інформаційними кампаніями, аналізує роль безпілотних літальних апаратів, візуального контенту, соціальних мереж та міжнародних медіа у формуванні сприйняття війни, як всередині протиборчих сторін, так і на міжнародному рівні.

Особливу увагу приділено аналізу результативності узгодженого подання даних Азербайджаном та швидкості поширення інформації в цифровому середовищі.

Четвертий розділ присвячений аналізу постконфліктного етапу протистояння, питанням реінтеграції Карабаху та трансформації регіонального інформаційного простору. Автор досліджує інформаційні кампанії навколо гуманітарних проблем, статусу Карабаху, діяльності міжнародних акторів та боротьби за формування міжнародних наративів. Важливим є аналіз інформаційного супроводу процесів легітимізації нової політичної реальності після завершення активної фази збройного конфлікту.

Висновки у представленому дисертаційному дослідженні є логічними, аргументованими та відповідають поставленим завданням. Автор узагальнює напрацьовані результати та формулює практичні рекомендації щодо використання досвіду Другої карабаської війни в діяльності українських структур сектору безпеки і оборони.

Дискусійні положення та зауваження.

У дисертаційному дослідженні автор упритул підходить до виявленого Г. Почепцовим феномену «сміслова війна». Так, у межах аналізу історіографії зазначається, що Ірина Малик розвиває підхід до когнітивної війни як цілеспрямованого втручання в процеси сприйняття, пам'яті та оцінювання реальності через поєднання інформаційно-комунікаційних технологій, символічних кодів і експлуатації когнітивних упереджень, що зближує її напрацювання з трактуванням інформаційно-психологічного впливу в цьому дослідженні. Однак фундаментальні праці Г. Почепцова, щодо смислових війн, шляхів формування сталих уявлень в суспільстві, механізмів внутрішньої фільтрації інформації індивідом, не були використанні в роботі.

Подане до розгляду дослідження засновується на значному масиві джерельної бази, що детально висвітлює засоби застосування та відмінність підходів до «ідеологічної мобілізації» громадян як Азербайджаном так і

Вірменією. Проте, на наш погляд, робота лише покращилась якщо б була виявлена ефективності застосування інформаційного впливу за допомогою методів та джерел усної історії, задокументованих або опублікованих спогадів, мемуарної література, результатів кількісних та якісних соціологічних досліджень.

Автор поданої до розгляду роботи в підрозділі 2.2 зазначає, що у 2016–рр. інформаційне протиборство поступово набуло гібридних рис: традиційні пропагандистські практики доповнилися цифровими інструментами, кіберкомпонентом, операціями у соціальних мережах та елементами публічної дипломатії. Обидві сторони усвідомлювали, що інформаційний простір стає самостійною ареною тривалої боротьби – до, під час і після бойових дій. На наш погляд паралельно з вказаними засобами розповсюдження інформації доцільно було б приділити увагу й аналізу усних каналів комунікації, зокрема керованим чуткам, що можуть запускатись, у тому числі і за допомогою соціальних мереж.

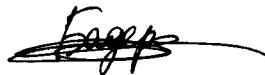
У підрозділі 3.2 подається інформація, що окремим індикатором психологічного впливу на вірменське суспільство стала масова відмова від мобілізації та виїзди з країни осіб призовного віку. Також акцентується увага на тому, що подібних інцидентів з азербайджанської сторони на фіксується. На наш погляд ці данні бажано було б підкріпити аналізом культурних особливостей, ставленням до політичної влади, та особливо, розвитком економіки й рівнем життя населення в тій чи тій країні.

У роботі достатньо багато описового матеріалу, що носять допоміжну функцію в процесі розкриття предмету дослідження. Враховуючи значний об'єм основного тексту дисертації вказані напрацювання бажано було б узагальнити та подавати у більш стислій формі.

Загальний висновок. Однак, зазначені вище зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертація Квятковського Романа Володимировича «Особливості інформаційного протиборства в період Другої

карабаської війни (2016 – 2023 рр.)» є завершеним самостійним науковим дослідженням, виконаним на високому академічному рівні. За актуальністю, науковою новизною, теоретичним та практичним значенням, обґрунтованістю висновків вона відповідає вимогам, встановленим для робіт на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 «Історія та археологія».

Офіційний опонент
професор кафедри політології і
міжнародних відносин
ДЗ «Луганський національний
університет імені Тараса Шевченка»
доктор політичних наук, професор

Антон БАДЕР

Підпис	<i>Бадера Антона</i>
Засвідчую	<i>Юрій Віталійович</i>
Начальник відділу кадрів	
ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"	

